

adnotat Hieronymus scribens in Matth. 5, v. 15. Locus autem Scripturæ ad quem respicit, est Judicium 9, v. 45, ubi Abimelech scribitur Sichimam destruxisse, ita ut sal in ea dispergeret.

NEQUE IN STERQUILINUM, quò tamen projecta res omnes alie corrupte, utiles sunt. Nullus ultra utilitatis est sal insulsum, neque ad condiendum alia, neque ut vicem fimi obtineat, quo terra reddatur fertior. Neque in terram utile est, inquit Beda, cuius injecta illa germinare prohibetur; neque in sterquilinum agriculturæ profuturum, quòd vivacibus licet glebis immixtum, non fetare semina frugum, sed extinguere soleat.

UTILE, appositum, est, imò et terram et sterquilinum vitiat; plus enim significat Dominus quàm quæritum vitiat; plus enim significat Dominus quàm quæritum vitiat; plus enim significat Dominus quàm quæritum vitiat. Reliquæ, inquit, res omnes, corrupte licet, valent tamen ad aliquid, aliquem de se usum præbent; sed sal magnæ quidem rei, at uni natum, si semel factum fuerit insipidum, nulli amplius hominum usui accommodatum est, quinimò vitiat omnia quibus injectum fuerit.

SED FORAS MITTETUR, foras projiciunt ipsum, ita est Græcè et Syriacè: ubi videri possit deesse conjunctio sed, quæ ut Latine, ita et in manuscripto Syriaco legitur: Sed foras projiciunt homines ipsum, quod est, foras mittitur sive projicitur, projici consuevit extra domum, in plateam seu viam publicam, ut conculcetur ab hominibus, quod Matthæus addit. Sic qui, postquam factus fuerit discipulus meus, insulsus redditus redierit ad ea quæ meâ causâ reliquerat, et sibi et aliis planè inutilis erit, ad eoque nocivus et desperatus, ac proinde foras extra Ecclesiam meam projectus in gehennam tenebras exteriores, vilis durisque tractabitur, quàm si nun-

quàm sequelam meâ professus fuisset. Sic, ait Beda, omnis qui post agnitionem veritatis retrò redit, neque ipse boni operis fructum ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est, ab Ecclesiæ est unitate secedendus, ut juxta præmissam parabolam, irridentes eum inimici dicant, quia hic homo cepit ædificare, et non potuit consummare. Insinuat per terram, inquit Theophylactus, quòd utilitatem capiat; per sterquilinum autem, quòd prosit. Ideò rejicitur et rejiciendus est, tanquam qui nec prosit, nec utilitatem percipiat. Cæterum non de uno solo actu peccati hic loquitur Jesus, sed de studio ac quasi professione redeundi ad ea quæ seculi sunt; et neque hic quidem omnem penitentiam excludit, sed rarum esse significat ad hujusmodi penitentiam incant, ac proinde fieri plerumque ut desperat abjiciantur à Deo in gehennam; præsertim verò illi qui inter discipulos Jesu doctorum acceperant locum, quos maxime oportuerat sal esse aliorum suæ fidei creditorum.

AUDIENDI, ad audiendum, scilicet ea quæ auditu digna ac necessaria sunt.

AUDIAT hæc quæ hactenus dixi, expendat et intelligat; sum enim observatu, ut dignissima, ita maxime necessaria, nec sine pressâ consideratione possunt intelligi, non tam propter obscuritatem, quàm propter rem à vulgi captu et affectibus alienam, quæ dura et gravis plerisque videbitur. Audiât denique obediendo et faciendo quæ didicit, ait Beda. Quòd graviter percellat omnium aures, tanquam si dicat, qui hæc non audit; declarat se aures ad audiendum non habere. Hoc epiphonema tractatum est etiam superius.

captu et affectibus vulgi aliena, maxime necessaria, omnium aures et mentes pungit hoc familiaris sui epiphonemate: QUI HABET AURES AUDIENDI, seu intelligendi, AUDIAT, id est, si cui inest sapientia, conetur intelligere, quæ dico. Est enim exhortatio ad constantem intelligendum, et consequenter etiam obediendum; nam, ut August., lib. de Homo perseverantia, c. 14, aures audiendi ipsum est donum obediendi.

CHAPITRE XV.

CAPUT XV.

1. Erant autem appropinquantes ei publicani et peccatores, ut audirent illum.

2. Et murmurabant Pharisei et scribæ, dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis.

3. Et ait ad illos parabolam istam, dicens:

4. Quis ex vobis homo qui habet centum oves; et si perdidit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam?

5. Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos, gaudens:

6. Et veniens domum, convocat amicos, et vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat.

7. Dico vobis, quòd ita gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente, quàm super

1. Or, comme les publicains et les pécheurs s'approchaient de Jésus pour l'écouter,

2. Les Pharisiens et les scribes en murmuraient, et disaient: Voyez comme cet homme accueille les pécheurs, et mange avec eux.

3. Sur quoi Jésus leur proposa cette parabole:

4. Qui est celui d'entre vous qui, ayant cent brebis, et en ayant perdu une, ne laisse les quatre-vingt-dix-neuf autres dans le désert, pour s'en aller après celle qui s'est perdue, jusqu'à ce qu'il la trouve?

5. Et lorsqu'il l'a trouvée, il la met sur ses épaules avec joie;

6. Et étant retourné en sa maison, il appelle ses amis et ses voisins, et leur dit: Réjouissez-vous avec moi, parce que j'ai retrouvé ma brebis qui était perdue.

7. Je vous dis de même qu'il y aura plus de joie dans le ciel pour un seul pécheur qui fait pénitence,

nonaginta novem justis, qui non indigent penitentia.

8. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdidit drachmam unam, nonne accendit lucernam, et evertit domum, et quarit diligenter donec inveniat?

9. Et cum invenerit, convocat amicos et vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram.

10. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei, super uno peccatore penitentiam agente.

11. Ait autem: Homo quidam habuit duos filios;

12. Et dixit adolescentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit. Et divisit illis substantiam.

13. Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregrinatus profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose.

14. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illâ, et ipse cepit egere.

15. Et abiit, et adhaesit uni civium regionis illius. Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos.

16. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant: et nemo illi dabat.

17. In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo!

18. Surgam, et ibo ad patrem meum, et dicam ei: Pater, peccavi in celum et coram te:

19. Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.

20. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, et misericordiat motus est, et accurrens occidit super collum ejus, et osculatus est eum.

21. Dixitque ei filius: Pater, peccavi in celum et coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus.

22. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferite stolam primam, et induite illum; et date annulum in manum ejus, et calcamenta in pedes ejus:

23. Et adducite vitulum saginatum et occidite; et manducemus, et eplemur:

24. Quia hic filius meus mortuus erat, et revixit: perierat, et inventus est. Et cooperunt epulari.

25. Erat autem filius ejus senior in agro; et cum veniret, et appropinquaret domui, audivit symphoniam et chorum:

26. Et vocavit unum de servis, et interrogavit quid hæc essent.

27. Isque dixit illi: Frater tuus venit, et occidit patrem tuum vitulum saginatum, quia salvum illum recepit.

28. Indignatus est autem, et volebat introire. Pater ergo illius egressus, cepit rogare illum.

29. At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot

que pour quatre-vingt-dix-neuf justes qui n'ont pas besoin de pénitence.

8. Ou qui est la femme qui, ayant dix drachmes, et en ayant perdu une, n'allume la lampe, et balayant sa maison, ne la cherche avec grand soin, jusqu'à ce qu'elle la trouve?

9. Et après l'avoir trouvée, elle appelle ses amis et ses voisins, et leur dit: Réjouissez-vous avec moi, parce que j'ai retrouvé la drachme que j'avais perdue.

10. Je vous le dis de même: Il y aura une grande joie parmi les anges de Dieu, lorsqu'un seul pécheur fera pénitence.

11. Il leur dit encore: Un homme avait deux fils,

12. Dont le plus jeune dit à son père: Mon père, donnez-moi la part du bien qui doit me revenir. Et il leur fit le partage de son bien.

13. Peu de jours après, le plus jeune de ces deux enfants, ayant amassé tout ce qu'il avait, s'en alla voyager dans un pays fort éloigné, où il dissipa tout son bien en débauches.

14. Après qu'il eut tout dépensé, il arriva une grande famine en ce pays-là; et il commença à tomber dans l'indigence.

15. Alors il s'en alla, et se mit au service d'un des habitants du pays, qui l'envoya à sa maison des champs pour y garder les porceaux.

16. Et là il eût souhaité remplir son ventre des cosques que les porceaux mangeaient; mais personne ne lui en donnait.

17. Enfin étant rentré en lui-même, il dit: Combien y a-t-il de serviteurs à gages dans la maison de mon père, qui ont du pain en abondance; et moi, je meurs ici de faim!

18. Il faut que de ce pas je m'en aille trouver mon père, et que je lui dise: Mon père, j'ai péché contre le ciel et contre vous,

19. Et je ne suis plus digne d'être appelé votre fils; traitez-moi comme l'un des serviteurs qui sont à vos gages.

20. Il partit donc, et s'en vint trouver son père. Lorsqu'il était encore bien loin, son père l'aperçut, et en fut touché de compassion, et, courant à lui, il se jeta à son cou, et le baisa.

21. Et son fils lui dit: Mon père, j'ai péché contre le ciel et contre vous; je ne suis plus digne d'être appelé votre fils.

22. Alors le père dit à ses serviteurs: Apportez promptement la pelle belle robe, et revêtez; et mettez-lui un anneau au doigt et des souliers à ses pieds.

23. Amenez un veau gras, et le tuez; faisons bonne chère, et réjouissons-nous;

24. Parce que mon fils que voici était mort, et il est ressuscité; il était perdu, et il est retrouvé. Ils commencèrent donc à faire grande chère.

25. Cependant son fils aîné, qui était aux champs, revint; et lorsqu'il fut proche de la maison, il entendit la musique et la danse.

26. Il appela donc un des serviteurs, et lui demanda ce que c'était.

27. Le serviteur lui répondit: C'est que votre frère est revenu; et votre père a tué un veau gras, parce qu'il l'a recouvré en bonne santé.

28. Ce qui l'ayant fâché, il ne voulait point entrer; mais son père étant sorti pour l'en prier,

29. Celui-ci prit la parole, et lui dit: Voilà déjà

anis servio tibi, et nunquam mandatum tuum prae-
terivi, et nunquam dedisti mihi haedum, ut cum ami-
cis meis epularer :

50. Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit
substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti
illi vitulum signatum.

51. At ipse dixit illi : Fili, tu semper mecum es,
et omnia mea tua sunt.

52. Epulari autem et gaudere oportebat, quia fra-
ter tuus hic mortuus erat, et revixit : perierat, et in-
ventus est.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — ERANT APPROPINQUANTES, appropinqua-
bant quodam tempore, vel solebant appropinquare,
familiariter accedere, quando res ferret.

Ei, Jesu ; freti perspecta ejus humanitate, quae ne-
minem fastidiret.

PUBLICANI. Praecedit Graece omnes, quod est, multi,
vel quis sine discrimine ; quod tamen Syriacè non
magis legitur quam Latine.

ET ALII PECCATORES, infames reputati ; de quo jam-
dum egimus.

UT AUDIRENT ILLUM, praedicantem : *Penitentiam
agite : appropinquavit enim regnum colorum.* Non ac-
cesserunt ad Jesum, ut factorem scelerum ac peccato-
rum suorum, sed ut agroti ad medicum, ut sanarentur.
Allecti enim promissione regni colorum, provo-
cabantur ad penitentiam quam Jesus requirebat,
agnoscentes eam sibi opus esse, quippe peccatoribus.

VERS. 2. — MEMURABANT, etiam Jesu apud populum
sequacem id reprehendebant, quod laudare oportebat,
et gratulari peccatoribus penitentiam.

PHARISAEI, qui nunquam aberant, sed omnia Jesu
curiosè observabant, si quid rapere in calumniam
possent.

Quia, superest quod ad sensum.

Hic, ut quibus placuisset, et haberi vir sanctus
ult.

PECCATORES, homines peccatis infames, quales inter
alios erant publicani, perjuri, rapinis, pauperum-
que oppressionibus infames ; manifesti maleque exem-
pli et quasi incorrigibiles peccatores. Publicanum ad
exemplum summæ nequitiae ubique ponit.

RECIPIT, ad colloquium.

MANDUCAT CUM ILLIS. Verisimile est, postquam Jesus
comenatus fuisset, prandium Jesu ab his sapè obla-
tum fuisse, ut quibus placuisset concio. Volunt autem
dicere id non licere per legem, nec Jesum id factu-

VERS. 1. — ERANT AUTEM APPROPINQUANTES ET,
spontè scilicet ad ipsum veniebant, PUBLICANI, GRAECÈ
OMNES, id est, quivis sine discrimine, ET PECCATORES,
publicis peccatis infames, tanquam agroti ad medi-
cum, allecti viderent promissione regni colorum et
spe salutis, UT AUDIRENT ILLUM, ad concipiendam
penitentiam.

VERS. 2. — ET MEMURABANT PHARISAEI, etc., quia
HIC PECCATORES RECIPIT, ad colloquium et familiarita-
tem, imò, quod indignus, MANDUCAT CUM ILLIS, passim
scilicet occasione data. Significatum voluit, si vir
sanctus esset, malorum consuetudinem ei vitandam
fuisse, quod cum non faciat eis esse similem, quorum

tant d'années que je vous sers, et je ne vous ai ja-
mais désobéi en rien de ce que vous m'avez coman-
dé ; cependant vous ne m'avez jamais donné un
cheveau pour me divertir avec mes amis.

50. Mais aussitôt que votre autre fils, qui a mangé
son bien avec des femmes perdues, est revenu,
vous avez tué pour lui un veau gras.

51. Le père lui dit : Mon fils, vous êtes toujours
avec moi, et tout ce que j'ai est à vous.

52. Mais il fallait bien faire un festin, et nous ré-
joir, parce que votre frère que vous étiez mort, et il
est ressuscité ; il était perdu, et il est retrouvé.

rum, si propheta aut vir sanctus esset, imò verò ta-
lem judicandum, quales sunt ii quorum contubernio
utitur, ut solet similis simili gaudere. Nam si ex legis
praescripto, omnis corporis immunditia vitanda est,
quantò magis peccati, quod possit etiam ad sui imita-
tionem trahere, à quo cavendum lex omnis inculcat,
et malorum docet vitanda consortia ? Ipsi quoque,
publicorum peccatorum consortium vitabant quam ac-
curatissimè, et ne alloquio quidem eos dignabantur,
multò minùs mensi aut consuetudine. Hinc sapiens
hoc commentum Christo objecerunt : vide Matth. 9,
v. 11, et sup. 7, v. 59. Hi oderant tantum et vitabant
peccatores, cum verè pietatis sit, omnium, omni occa-
sione, procurare salutem, peccantes ad meliora re-
vocare, penitentes summo cum charitatis affectu reci-
pere.

VERS. 3. — ET AIT, *Jesu*, quod Syrus addit.
AD ILLOS REFUTANDOS. Quamvis responso essent in-
digni, pro solità tamen mansuetudine, redditi facti sui
rationem.

PARABOLAM, similitudinem. Cum aliàs aliis argu-
mentis eos refutasset, jam id fecit, allatis ordine tri-
bus similitudinibus, ferè sumptis à Ipsi quoque inter
homines fieri consueverunt, de ove, drachmâ, filio,
perditis ; quibus declarat, quam grata sit Deo pecca-
torum conversio, et quantà proinde curâ sint requi-
rendi, quantaque clementiâ suscipiendi ; nec tantum
non obmurandum iis qui requirunt peccatores ac
suscipiunt, sed è contrario congratulandum et susci-
piendum et susceptis.

VERS. 4. — QUIS EX VOBIS HOMO, quis homo ex vobis,
quis hominum ex vobis, quis vestrum.

QUI HABET, HABENS CENTUM OVES, dives licet sit
gregis centum ovium.

ET SI PERDIDERIT, et perdens, Latine clarissè omittit-
tur et.

utitur consuetudine. Ipsi enim per fastu ad sancti-
moniae ostentationem diligenter vitabant peccatorum
consortia, ne scilicet contaminarentur. Dominus verò
se rectè facere declarat tribus parabolis seu similitu-
dinibus ex communi usu sumptis, de ove et drachmâ
perditis, ac de filio prodigo. Primæ verò parabola,
quæ Matthæi 18, et secundæ, quæ ei similis est,
scopus non est alius, nisi ut ostendat, quemadmo-
dum pastor pecorum, qui ex multis orbibus unam
amissam diligenter quaerit, de inventâ gaudet, ean-
dem reportat in humeris, et alios ad congedendum
excitat, non reprehenditur, sed laudatur, multò minùs
se reprehendi debere, qui velut pastor animarum ul-

LUCAM, vel unam solam.

NONNE, etc., unius damno tantoperè commovetur,
ut (*dimittit*) relinquat cæteras omnes, alterius custo-
diæ commissas IN DESERTO, ubi pasci graminibus con-
sueverunt. ET VADIT AD. Abiit sollicitus quaesitum. ILLAM
QUE PERDIDERAT seu peritit. Graecè, perditam.

NONNE, non cessans à quaerendo, non conquiescens,
donec inveniat.

VERS. 5. — IMPONIT, scilicet nonne : Nonne imponi-
bit, id enim moris est, nam cum tardigrada sit ovi-
cula, celeritùs gestatur per viam quam agitur. Gregorius
Nyssenus, in *Catena* : *Cum autem pastor invenisset
ovem, inquit, non punxit, non duxit ad gregem ur-
gendo, sed superponens humero et portans, clementer
annumeravit gregi.*

GAUDENS, amplius de eâ, quam de nonaginta novem,
quibus nullam immineret periculum. Gaudebit, in-
quam, acta, id est, singulari quodam et presenti gau-
dio. Non est sententia, magis diligiti aut pluris fieri
unam ovem inventam quam multas nunquam perditas,
sed singulari quodam et presenti latitiâ dominum af-
fici propter hanc ovem, quâ non afficitur propter reli-
quas ; tum quòd singularis ratio cogitandi ac letandi
de hæc occurrat, inventio, inquam, perditâ, quæ non
occurrit de aliis (unde et solent homines de novis ac
felicitibus fortis magis cogitare ac letari quam de veteri-
bus etiam majoris momenti), tum quòd gaudium
animi de hæc ove inventâ, propter oppositam animi
tristitiam de eadem mox perditâ, magis sentiat
quam illud quod animo inheret de cæteris simul
omnibus, quod utique habitu majus est.

VERS. 6. — VENIENS, cum venerit.

CONVOCAT, nonne convocat AMICOS. Magnum gau-
dium intus contineri sic nequit, ut cum amicis non
communicetur.

CONGRATULAMINI, congratulemini mihi, gaudete me-
cum.

QUE PERIERAT. Perditam ? Non jactat nonaginta
novem sibi salvas, de unâ receptâ gloriatur, eaque

trò ad se venientes erraticas oves suscipit, et huma-
niter tractat. Idem judicium de parabola drachinae.
Quamvis ergo ille sit utriusque scopus, et ex eo
Hæc docet Christus non esse negligendum, quasi
iactura esset parvi pretii, sed reliquorum curâ ad
tempus postpositâ esse sollicitè reducendum.

VERS. 5. — TALEM ITAQUE CUM CHRISTUS INVENI-
SSET, IMPONIT IN HUMEROS, id est, per summam humanita-
tem supportat infirmitatem ejus, donec paulatim ro-
bur accipiat, ad subeundos labores penitentiae, de
quâ Christi humanitate vide Isaiam, c. 4, v. 11 : *In
brachio suo congregabit agnos, etc.* Facit etiam hoc
GAUDENS, præ humanitatis magnitudine quasi sibi ad-
huc ingratum obligasset beneficium. Quod exemplar
humanissimè pietatis tant fecerunt veteres, ut hæc
imaginem pastoris, ovem in humeris reportantis, sa-
cris calicibus insculperent, teste Tertull., de *Pudicitia*,
c. 7 et 10. Quæ verò v. 6, pastor pecorum ad amicos
et vicinos narratur dicere, exponit ipse Christus, ap-
plicas parabolas ad propositum, ex aliquâ parte re-
linquendo reliqua.

VERS. 7. — DICO VOBIS, seriò et graviter, licet rem
vobis incognitam et vestro judicio paradoxam, quon-
iam ita, ad similitudinem scilicet pastoris gaudens, et
amicos ad congratulandum invitans, GAUDIUM ERIT

unâ videtur sibi occupator, quam cæteris omnibus.
Porrò interrogato hactenus pendens, aequivaleret afir-
mationi ; q. d. : Ita omninò est, ita se res habet in hu-
manis, vel vobis ipsis testibus.

VERS. 7. — DICO VOBIS. Accommodat extremum simi-
litudinis propositio, reliqua intelligenda relinquens.
Ira, etc., similiter. Quemadmodum homo ille leta-
tur cum amicis et vicinis suis, ob unam ovem quam
recuperavi, magis quam ob reliquas nonaginta no-
vem oves suas, quæ nunquam sunt periclitatae ; sic
gaudium erit, pro, est, seu esse solet, gaudetur.

IN CAELO, inter eos qui caelos habitant, inter angelo-
s ; quos nominat, infra, v. 10 ; nam illi soli, cum
Christus hæc diceret, caelos incolebant. Deum ipsum
non nominat, quia is immutabilis est, nec ob recens
quod accidit, et attentè ab ipso consideratur, bonum,
nova ipsi oritur animi affectio, quemadmodum angelo-
s, quibus accidentarium gaudium intendi, remitti,
adeoque desinare potest.

SUPER, de uno, solo PECCATORE, qui peccando, à
Deo ejusque lege recesserat, ac proinde perierat,
aeternâ morte dignus.

PENITENTIAM AGENTE, si penitentiam agat, si ad
Deum convertatur, si peccata detestatus vitam in eam
secundum praescriptum divinae legis. Non imputant
illi pristinos errores, quos semel condempnâvit Deus,
sed applaudunt ad novæ vitæ studium recurrenti.
Subindicat autem, penitentiam hominum in terrâ,
notam esse hæc in caelo ; nec enim gaudere quis
potest de re incognita. Sed quare ecclesies gaudet
de peccatore converso ? an quia ipsi erga homines be-
nigni sunt, quod ait Euthymius ? an quia peccator qui
fuerat, ipsis similis redditur, justus ac sanctus ? vel
quia numerus ipsorum reparatur ? aut quia dilatatur
Dei gloria ac regnum ? Hæc omnia vera sunt, sed
quæ hæc potissimum spectat ratio, est, quia sciunt,
peccatoris conversionem rem esse Deo gratissimam,
qui omnes homines tenerè diligat, tanquam oves pas-
cuæ suæ, nec quemquam eorum perire velit. *Id eo*

nonaginta novem oves fuisse salvas. Itaque ovæ per-
dita est singularis quisque peccator, per fidei aut
morum dissonantiam aberrans à societate bonorum.
Hæc docet Christus non esse negligendum, quasi
iactura esset parvi pretii, sed reliquorum curâ ad
tempus postpositâ esse sollicitè reducendum.

VERS. 5. — TALEM ITAQUE CUM CHRISTUS INVENI-
SSET, IMPONIT IN HUMEROS, id est, per summam humanita-
tem supportat infirmitatem ejus, donec paulatim ro-
bur accipiat, ad subeundos labores penitentiae, de
quâ Christi humanitate vide Isaiam, c. 4, v. 11 : *In
brachio suo congregabit agnos, etc.* Facit etiam hoc
GAUDENS, præ humanitatis magnitudine quasi sibi ad-
huc ingratum obligasset beneficium. Quod exemplar
humanissimè pietatis tant fecerunt veteres, ut hæc
imaginem pastoris, ovem in humeris reportantis, sa-
cris calicibus insculperent, teste Tertull., de *Pudicitia*,
c. 7 et 10. Quæ verò v. 6, pastor pecorum ad amicos
et vicinos narratur dicere, exponit ipse Christus, ap-
plicas parabolas ad propositum, ex aliquâ parte re-
linquendo reliqua.

VERS. 7. — DICO VOBIS, seriò et graviter, licet rem
vobis incognitam et vestro judicio paradoxam, quon-
iam ita, ad similitudinem scilicet pastoris gaudens, et
amicos ad congratulandum invitans, GAUDIUM ERIT

tendi, inquit Enthyimus, Deum vehementer vitare cuius peccatoris poenitentiam. Cum itaque intelligunt reverti ad Deum, hominem qui fuerat aversus, latantur et exultant, quia Dei desiderio et erga homines amoris satisfacti, Dei, inquam, quem unum amant, et quibus id solum gratum est, quod illi. Nec qualecunque gaudium de peccatoris conversione cœlitibus est, sed

QUAM SUPER, majus quam de nonaginta novem, id est, multis, numerus certus pro incerto, respectu ad parabolas habito.

JUSTIS, qui permanserint justi et Deo grati.

QUI NON INDIGENT POENITENTIA, seu conversione ad Deum, quia à Deo ejusque lege non recesserunt. Non est justus, qui non quotidie confiteri peccata sua debeat, et orare: *Dimitte nobis debita nostra*: verum loquitur hic Servator, de poenitentia incensum ob hujusmodi peccata quæ à Deo separarint; justus à peccatis immunes non sunt, verum hujusmodi quæ Dei gratiam non excludant. Porro quod dicitur, majus in cœlo esse gaudium de uno solo peccatore poenitente quam de multis justis perseverantibus, intellige gaudium novum ac presens, quod nova ac singularis ratio gaudendi occurrat de illo, quæ non occurrat de his. Quæ tamen ratio non præfert illum his; sed quemadmodum patrem contingat amplius lætari, de unius ex filiis suis convalescenti, aut ex periculo evasione, quam de constanti reliquorum salute, tamen hos quam illum magis diligit. Jam sententia et mens Salvatoris est: Si tantum est in cœlo gaudium, de poenitentia unius peccatoris; ergo Deo gratissima est poenitentia peccatoris: cœlitibus enim nihil placet, nisi quod Deo gratum sit. Si Deo grata est poenitentia unius peccatoris, quanto magis multorum; adeoque omnium? Si omnium peccatorum poenitentia sive conversio Deo grata est, ergo rectè facio ego, qui hic in terrâ modis omnibus laboro, ut peccator ad poenitentiam et salutem adducam; nec proinde locus est obmurmurationibus vesris, iniquis illis, et adversariis Deo omnibusque cœlitibus. Certè Deus, licet infinitum hominum abs se conditorum numerum possideat, ne unum tamen illorum perire vult, sed ad unum omnes saltem fieri, 1 Tim. 2, v. 4. Quod si ergo quis eorum, deserto Deo, perditionis periculo se exposuerit, prout sanè multi; non est committendum, ut eorum qui se meliores existimant, vel negligentia

IN CÆLO, tum ipsi pastori Christo ut homini, tum angelis, et animabus justis, tanquam vicinis in cœlo commemorantibus. Hæc enim omnia comprehendit illud, *erit*, tametsi tunc neque Christus ut homo, neque anime in cœlo essent; quæquam illud, *erit*, etiam pro, est vel esse solet; exponi posset: *SUPER* UNO PECCATORE POENITENTIAM AGENTE, et ita scilicet revertente ad pastorem et gregem, QUAM SUPER, subaudi, majus quam, NONAGINTA NOVENI JUSTIS, id est, super multis; numerus enim certus pro incerto ponitur; sed habetur respectus ad parabolas, ubi expressus erat ille numerus: qui non indigent poenitentia, quæ revertantur ad Deum ab errore quo carent. Ex quibus dabus particulis, *uno peccatore*, et *nonaginta novem justis*, patet quam rectè supra dixerimus, ovem errantem

perant, vel superbâ ac despectione à pietate omnino abalienentur; sed rem Deo cœlitibusque jucundissimam faciunt, qui instar ovium perdituram quæsitos, ad Deum conantur reducere; ut certè nullum majus studium meretur hæc res, quam vilis ovicula recuperatio: quod præcipuum munus obit Filius hominis, qui venit *quærere et salvare quod perierat*, infra 19, v. 10, Matth. 18, v. 11.

QUE MULIER, è vulgo.

DRACHMAS. Genus nummi argentei est drachma, cum pondere drachmæ, ejus valoris cujus est regalis Hispanicus simplex, quod jam sæpè diximus.

DECEM. Mulierum est pecuniam minutam servare ac dispensare.

UNAM, vel unam solam.

LUCERNAM, quæ scrutetur omnes angulos domus.

EVERIT, adhibitis scopis movet sordes totius domus, necubi inter sordes lateat. *Et everit domum*. Ita rectè emendârunt Romani correctores, pro *everit*, quod plerique omnes libri habent; *everit*, quod est verit sive scopat, ut ait Epanorthis noster manuscriptor. Omnes enim hæcens adnotârunt ita esse legendum, quia sic clarè et Græcè et Syra habeant: sed ferè delerunt libri. Hentenus invenit unum, qui scribat *verit*: nos in Regio textu, ex Complutensi expresso, et in Missali Romano Pii V jussu edito, dominicæ tertii post Pentecosten, item epistolæ jam in Sixtinis Bibliis, legitur *everit*. Zegerus indicat ita apud Chrysologum legi. D. Gregorius, homil. 54 in Evangelia, eisi exponat *everit*, quod est, perturbat, notat tamen in aliis codicibus scribi, *emendat*, quod certè habet Ambrosius innoti epistolæ primæ, et *mandans domum suam*. Fuit hæc altera versio, quam si interpres secutus fuisset, aut certè vertisset, *ut scopis mandat domum*, ut supra, cap. 11, v. 25, non fuisset relicus depravationi locus.

DILIGENTER, accuratè, nec facit quærendi finem donec inveniat.

VERS. 8. — CUM INVENERIT, scilicet gaudet de ea inventâ, magis quam de reliquis novem servatis.

CONVOCAT. Non temperat sibi præ gaudio, quin rem significet amicis suis omnibus.

QUAM PERDERAM? Ille finit interrogatio, æquivalens affirmationi, quod ita fieri solet inter homines; estque hæc similitudo eadem cum præcedente, certè eodem fine et scopo allata; in quâ drachmæ compa-

esse unumquemque peccatorem, et nonaginta novem in deserto esse non superbos, sed bonorum societatem.

VERS. 9. — AUT QUE MULIER HABENS DRACHMA DECIM. Idem et hic scopus est: ubi similiter *mulier typpam* gregi Christi, seu sapientia incarnate; *drachma*, id est, nummus argenteus vel aureus, pondere unius drachmæ cæsis, significat hominem, cujus menti imago Dei impressa est, sicut nummo imago regis. Miratur autem latèque tractat August., lib. 8 Confess., unde fiat quod majus sit gaudium de uno poenitente quam de multis justis, cum majus bonum videatur postulare majus gaudium; et allatis pleribus exemplis, illum esse modum omnium rerum, ut majus gaudium majore molestâ ut periculo præcedatur. Quo significat hoc per accidens fieri ratione periculi

de tuâ gubernatione pendere. Assigna ergo meo libero usu partem bonorum tuorum, qualem statisti mihi emancipato addicere, ut liberè ac utens, valeam negotiari, eamque negotiando augere.

VERS. 10. — ERIT; Græcè, *est, fit*.

CORAM, superest Latine phrasi.

ANGELUS DEI IN CÆLO SUPER UNO, majus etiam quam super novem justis; id quod tamen non addit, quia jam dixerat, *quam super nonaginta novem*.

Reliqua pete ex versu 7 præcedente.

VERS. 11. — AUT AUTEM. SYRUS: *Et dicebat eis rursim Jesus*. Addidit tertiam parabolam seu similitudinem, eodem pertinentem, sed longè ampliolem pluraque significantem; describentem, inquam, latè et vitam perditam peccatoris, et poenitentiam illius, et facilem Dei condonationem, obmurmurationem denique justorum aut qui justis sibi videntur.

HOMO QUIDAM, dives; videtur res gesta narrari, sed non est nisi ficta historia, quæ allegoricè seu ænigmaticè describit Jesus, quod vult intelligi, sicut alias sæpius.

DROS FILIOS, talis ingenii, quale mox describitur. Intelligit Jesus seipsum, unum cum Patre et Spiritu sancto Deum, qui justificet et adoptet in filios, variè indolis homines, quosdam in justitiâ perseverantes, quosdam inconstantes et à justitiâ desciscientes. *Est enim*, inquit Enthyimus, *et justorum pater et peccatorum, utpote per (circumcisionem aut) lavacri regenerationem ab ipso adoptatorum; de fidelibus enim sermo est*. Peccatores intelliguntur publicani, meretrices, alique peccatis publicè infames. Justorum autem genere comprehenduntur tam illi qui suâ aliorumque hominum opinione, quam qui reverè sunt justis.

VERS. 12. — ADULESCENTIOR, junior, ut solet juniores minus sapere, menteque inconstantes esse, et minus ferentes alienum imperium, aspirare ad libertatem.

DA MIHI liberum usum portionis seu partis SUBSTANTIE, facultatum, bonorum. Vocem *substantiæ* omittit Syrus.

QUE ME CONTINGIT, partem quæ ad me pertinet, quæ mihi debetur ut filio, quam daturus mihi esses si uxorem duceres, aut relicturus si moreris. Syrus, *quam venit mihi ex domo tuâ*. Quasi dicat: Jam ad justam ætatem perveni, et eam prudentiam quæ me ipse et bona mea regere queam, nec opus sit diutius

seu mali conjuncti, quo animus magis exstimulatur in affectum novum, quia ab assuetu non fit passio.

VERS. 11. — AUT AUTEM. Hæc tertia parabola idem spectat, quod præcedentes, sed cum aliqua differentia; quod illæ significant quidem, quantâ curâ Deus requirit reversionem peccatoris, hæc verò quantâ benignitate et lætitiâ suscipiat revertentem; ita ut sit quasi appendix præcedentium, et explicatio illius lætitiæ quam dixerat esse in inventione perditæ peccatoris, ut sic amplius confunderet Pharisæos, qui murmurabant, quod cum peccatoribus versaretur. HOMO QUIDAM HABUIT DUOS FILIOS. Quod homo hic significet Deum Patrem, vel simpliciter Deum, vel, quæ ferè in idem redeunt, Christum Dominum, non est dubium; de duobus filiis est ætiorum dissensio. Aug., lib. 2 Quæst. evang., q. 55, sentit per senioresem significari populum Judaicum, per juniorem gentes. Ita et Cyrillus, hic in Catenâ, et alii. Ambros., vero, lib. 2 de

de tuâ gubernatione pendere. Assigna ergo meo libero usu partem bonorum tuorum, qualem statisti mihi emancipato addicere, ut liberè ac utens, valeam negotiari, eamque negotiando augere.

ET. Quia non iniquam rem filius petere videbatur. Nam etsi nullâ lege vel consuetudine, pater dùm vivit filiis suis bona sua partiri cogatur, non retatur tamen id facere, si velit; postulat autem res significata, ut id hic factum dicatur.

DIVISIT pater, paritibus est, distribuit, liberè utendam dedit illis filiis SUBSTANTIAM, unicuique partem substantiæ, quæ eum contingeret. Alia est hic vox Græcæ ac mox: illic *ovicia*, hic *ovicia*: sed quia utraque idem significat, utramque *substantiam* veritè interpres. Nam *ovicia* tum vitam significat, tum id quo vitam sustinemus, victum, pecunias, facultates. Syrus hic dicit, *possessionem suam*. Quamquam pater non petierit partem suam; definiens tamen senior, quantum judicaret dandum juniore, eo ipso definitivè, tantumdem deberi seniori, atque etiam ipsi in manu obtulit; sed discrimen fuit quod junior partem suam à bonis paternis separaverit, senior maluerit conjunctam cum patris substantiâ partem suam possidere, et inseparabilem cum patre vitam agere. Hoc versiculo significatur, quod Deus, hominem à se creatum et justificatum, variisque tum animi tum corporis, tum naturæ tum gratiæ, donis ornatum, relinquat in manu consilii sui, ut loquitur Ecclesiasticus, cap. 13, v. 14; esse autem quosdam qui idoneos se reputent, ut his bonis bene per se utantur, nec opus habeant, ut ulterius de Dei auxilio et continuâ curâ gubernatione dependant. D. Augustinus, lib. 2 Quæst. Evang., cap. 55: *Vivere, intelligere, meminisse, ingenio alacri excellere, omnia ista divina sunt munera, quæ in potestatem accipit homo per liberum arbitrium, etc.* Sic et Hieronymus, epistolâ 146 ad Damasum: *Substantia Dei est omne quod vivimus, sapiamus, cogitamus, in verba prorumpimus: hæc Deus equaliter universis et in commune largitus est, etc.*; et paulò post: *Dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propriam libertatem, etc.* Titus: *Tradidit illi partem universam creaturam in possessionem*. Denique Enthyimus: *Substantia sive divitiæ Dei, sunt charismata, id est, dona quæ dividit fidelibus*.

Poenitentia, c. 5; Pacianus, epist. 4; idem August., tract. de Tempore barbarico, c. 7, et alii intelligunt justos et poenitentes, et quidem multo aptius et ad litteram; quandoquidem hoc spectaret maxime ad consilium Christi, cum Pharisæis disputantis. Hoc et Hieron. amplectitur, epist. 146 ad Damasum, sed hæc ratione, ut sensu mystico etiam de Judæis et gentibus intelligi posse doceat; quod nobis verissimum videtur. Hæc *Homo quidam habuit duos filios*, ambrosius sibi dicitur et mortigeros.

VERS. 12. — ET DIXIT ADULESCENTIOR EX ILLIS, ut solet etas illa minus sapere, esse inconstans, avidaque libertatis. Nam, ut Ambros., lib. de Interpellat., c. 7, habet pueritia inconstans, senectus prudentiam, juvenus verecundiam delinquentis; adolescentia sola est invalida viribus, infirma consilii, vilis calens, fastidiosa monitoribus, illecebrosa delictis. PATER, DA MIHI PORTIONEM SUBSTANTIE, hoc est, bonum, QUÆ ME

que tranquillè ac beatè cum ipsis actum fuerit, cum virtuti operam darent, et Deo servirent; nunc verò quam miserè secum agatur, ob divinam quam sentiunt utilitatem, et quam fedè, ob peccati quam serviunt servituti, nudati ad hæc cum sint spiritualibus Dei donis, quibus prius excelluerant, et ne tantilla quidem Dei gratia fruentes, quantà infimi ordinis fideles in Ecclesiâ, quibus olim non minus præstiterint honore et donorum copiâ, quam in divite familiâ filii mercenariis servis, ut qui abs Deo prorsus se abalienarint. Ne ergo putemus Deum crudeliter nobiscum agere, si quando gravioribus nos ærumnis urget, quia hoc modo præfractos ac mundanis desideris ebrios ad obedientiam erudit. Denique quidquid miseriarum patitur, utilis est ad penitentiam invitatio; nam miseris coacti, fit ut reducamur in memoriam Dei, et quam sit beatum cum Deo agere, et cum ipso in gratiâ esse, ipsique placere, recognoscimus. Titus: *In se reversus*, hoc est, priorem felicitatem cum posteriori miseriâ conferens; qualisque et quantus erat, quando cum patre adhuc debebat, animo pertractans; quam teter et miserabilis tandem, postquam Deo deserto, demonibus coepit esse obnoxius, evaserit, iterum iterumque expendens. *Ista recognitio respicientis est*, quod ait D. Augustinus: nempe primus est ad penitentiam gradus, reminisci unde exideris, et quò recideris, considerare miseriam in quâ peccati causâ versaris, tam spirituale quam corporeale. Hæc consideratio parturit propositum subsequens.

VERS. 18. — SURGAM Igitur. Ergo quia modis omnibus melius mecum ageretur, si apud patrem essem, surgam, proficiar ex hæc regione, relinquam malè vivendi consuetudinem.

ET IBO, redibo, peccato relicto convertar AD PATREM MEUM, quem clementissimum novi. Incitat se ipse ad revertendum in patriam, ad respiciendum, spe melioris fortunæ si patri addeset, et fiduciâ de patris clementiâ acceptâ. Similiter peccator, qui per eum significatur, fiduciâ divinæ clementiæ, erigere se debet, ad querendam reconciliationem, ad relinquendâ et confitendâ peccata, ad agendam penitentiam. Con-

id est, omni victu ad satietatem, ipse verò fame periret. Hæc famis inopiam spiritualis alimonie significat, quam animus peccatorum patitur; nam humana mens ad imaginem Dei condita nullâ voluptate terrena, sed solâ Dei immensitate impleri, et quietem adipisci potest, juxta illud August., 6. Confess., cap. 16: *Væ animæ audaci, que speravit si à te recessisset, se aliquid melius habituram. Versa et reversa in terram, et in latera et in venirem, et dura sunt in terram, et tu solus requies.* Hæc August. Ex hoc autem versu patet initium respicienti ad consideratione miseriarum suarum proficisci et parere sequens propositum.

VERS. 18. — SURGAM, quia in peccato jacebat, ET IBO, quia longè aberat, AD PATREM MEUM, quia sub principe porcorum erat, ET DICAM, cum scilicet venero. Nam hæc et sequentia sunt verba penitentiam meditantis, in confessione peccati, nondum tamen agentis; non enim jam dicit patri, sed dicitur se esse promittit, prout hæc notat August. PATER; ex quo patet cum, post malorum suorum considerationem,

siderans enim miseriam in quâ peccati causâ versatur, non despondere animum debet, sed concipere spem misericordiæ à Deo impetrandæ, et statuerè ad Deum peccato relicto converti, gravitatem peccatorum suorum agnoscere, insipientiam deplorare, veniam humiliter petere.

DICAM EI, conceptis verbis: *«Pauca hæc verba mihi ad salutem sat fuerint, inquit Titus. Novi patris mei suavitatem, novi facilitatem; miserabitur mei penitentis, et ad sanam mentem revertentis, quem in peccati sordibus se volutantem non perdidit.»* Ad similem modum David: *«Dixi, ait, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, Psalms, 31, v. 5.»*

PATER. Patrem vocare statuit, propter naturam, jam præsertim indutus filii affectum, quem prius totum exuerat, ut hæc ratione ad clementiam moveat; ceteroqui indignum se filii nomine agnoscere.

PECCAVI gravissimè. Non habeo quo me jure purgem, aut quod stultitiæ meæ prætexam; ego, ego peccavi. Hæc est prima confessio, inquit Ambrosius, apud auctorem naturæ, præsumem misericordiæ, arbitrum culpæ. Sed etsi Deus novit omnia, vocem tamen tuæ confessionis expectat; quia allevat pondus erroris, quisquis ipse se onerat; et accusacionis excludit invidiam, qui accusatorem prævenit confitendo. Frustra autem velis occultare, quem nihil fallas: et sine periculo prodas, quod scias esse jam cognitum.

IN COELUM, in, seu adversus Deum, qui coelos habitat.

ET CORAM TE. Non hoc est, in conspectu tuo; abfuerat enim longè à patre, sed, te judice, te rectè judicante. Alloquitur parabolice adolescentens parabolicum patrem, agnoscens subjectionem patris à Deo esse præceptam, et Deum offendi ab eis qui in parentes peccant; ceteroqui, quod ad illum qui significatur peccatorem, idem unum est, peccavi in coelum, et, peccavi coram te, nisi quòd coram te exponas licet in conspectu tuo, nihil scilicet veritus conspectum tuum, omnia intuentis.

VERS. 19. — JAM NON SUM; ad verbum, neque amplius sum.

patris clementiæ intuitu erectum fuisse in spem veniæ, juxta ordinem quo Tridennium, sess. 6, peccatores ad justificationem disponi docet. PECCAVI IN COELUM, id est, adversus Deum, qui in coelo habitat, ET CORAM TE, id est, contra te hominem. Quo sensu hæc verba optimè conveniunt filio tyrum generati peccatoris, ut prius in Deum, deinde in hominem se peccasse dicat. De peccatore verò sic exponi possunt, PECCAVI IN COELUM, id est, adversus eos qui coelum incolunt, in quibus est sedes Dei, qui offenditur; ET CORAM TE, id est, contra te Deum; quo modo loquitur et Daniel cap. 6: *«Coram te, rex, id est, contra te, delictum non feci. O, d. filius: Non habeo, quod prætexam stultitiæ meæ, vel quo me purgem. Hæc est prima confessio, inquit Ambrosius, apud auctorem naturæ, præsumem misericordiæ, arbitrum culpæ. Nam etsi Deus novit omnia, vocem tamen nostræ confessionis expectat, quia allevat pondus erroris, quisquis ipse se onerat.»*

VERS. 19. — JAM NON SUM DIGNUS, non modò recipi

VOCARI, haberi, FILIUS TUUS, recipi in gradum et honorem filii pristinum, qui deneger tot tantaque te patre indigna contra filii officium commisisti. Euthymius: *«Quia tali patre indignè conversatus sum.»*

SICUT UNUM DE MERCENARIIS TUIS, parem uni mercenariorum tuorum. *«Ex quo excedi primo ordine, inquit Euthymius, dignare vel me secundo, tantum ne penitus me abjicias. Non sum dignus esse in domo tuâ, eo loco quo antea eram, ut filius; satis fuerit, si eo loco sim quo mercenarii. Non sum dignus, cui pristina dona grandia restituis, quem ad eam dignitatem gratiamque admittas, quâ prius apud te eram, ut quâ meâ culpâ excederim: misericordiæ erit, si me, inter infimos fidelium, qui in Ecclesiâ tui sunt, vel in aliquem gratiæ locum receperis. Humilis hujusmodi oratio, cum peccatorum detestatione confessioneque conjuncta, mirum in modum peccatorum commendat. Ceterum, verba sunt penitentiam meditantis, nondum agentis, quod ait Augustinus, lib. 2. Quest. evang., cap. 35: Non enim jam dicit patri, sed dicitur se esse promittit cum venerit.»*

VERS. 20. — ET SURGENS. Surgens igitur, cum surrexisset.

VENIT, veniebat, coepit proficisci. *«Quia non satis est dicere, nisi ad patrem venias, inquit Ambrosius; bono voluntatis proposito adjunxit opus, quod habet Titus. Non enim solum consultantur est de his quæ placent Deo, sed et opus est facte, ait Theophylactus.»*

LONGÈ ESSET, longè abesset, scilicet à patre, priusquam conceptam animo penitentiam ipso opere perfecisset. *«Quomodo longè? inquit Titus. Quia Deus hominis penitentiam suâ misericordiâ et benignitate solet antevertere.»*

VIDIT redeuntem, ut facile ipsi erat, è domo suâ in altissimis sitâ montibus, longè prospicere.

ILLUM miserabilè præditum specie, nudum, squallidum, macie confectum, gementem et lacrymantem.

MISERICORDIA NOTUS EST, intus visceribus commotus est filii miseriam tanquam propriam sentiens.

ACCURRENS. *«Præ nimio gaudio, inquit Euthymius, non expectavit ut ille addeset, sed prior occurrit, neque id utcumque, sed et accurrit, ut appareat amoris vehementia. Neque enim lenta aut tarda est divina clementia ad subveniendum compunctis corde; sed simul atque peccator, vel in ultimis animi recessibus*

in honorem et gradum pristinum filii, sed nec VOCARI FILIUS TUUS, quia tot tantaque paternâ tuâ diguitate indigna commisisti. FAC ME SICUT UNUM DE MERCENARIIS TUIS; q. d.: Excedi primo gradu, dignare me misericorditer vel secundo tantum, ne penitus abjicias.

VERS. 20. — ET SURGENS VENIT AD PATREM, quia bono voluntatis proposito opus adjungi debet. CUM ATTEM ADHUC LONGÈ ESSET, in ipsis videlicet initiis penitentiae sus constitutus, VIDIT ILLUM PATER IPSEUS; quia Deus sicut prima initiâ conversionis inspirat, ita illam tanquam sibi placentem respicere, et ejus intuitu placari incipit. Itaque MISERICORDIA NOTUS EST, quemadmodum optimè Psal. 9: *«Desiderium pauperum exaudivit Dominus, preparationem cordis eorum audivit auris tua; et Isaias, c. 65, vers. 24: Antequam cle-*

peccata detestatus, consilia de penitentia inenudâ et vitâ mutandâ molitur, accurrit ad eum Deus, ut auxilio gratiæ suæ promoveat cepta.

CECIDIT SUPER COLLUM EIUS. Non reject degenerem, non exprobravit fugam, dissipatæ substantiæ flagitia, dedecora prioris vite, non objurgavit, non minatus supplicium est, imò verò necdum auditis filii precibus, statim ruit in collum ejus, et amplexus, paratum se declaravit in gratiam recipere penitentem.

ET OSCULATUS EST EUM, erexit in spem veniæ, consolatus est, quod Augustinus ait; spe indulgentiæ peccatorum, lib. 2. Quest. evang., cap. 35. Elegans et accurata benigni ac misericordiis patris descriptio, qualis non faciliè inter homines invenitur; quâ Christus Dei erga peccatores largissimam ac promissimam misericordiam declarat, et ad suscipiendos penitentes clementem ac paternam facilitatem, quâ prius etiam quam penitentiam animo conceptam opere compleverit, paratum se exhibeat peccata condonare, adeoque etiam aliquando condonet.

VERS. 21. — DIXITQUE EI FILIUS, supplex. Quamvis pater præclara benevolentia atque amoris signa ostenderit, filius tamen non omisit quod sui officii erat facere, et quâ statuerat concepta verba coram patre ex intimo corde pronuntiavit, quibus peccata sua confiteretur, seque ipse damnaret; nec prius cessavit quam vidit manifestè obtinuisse se pacem patris, oblitit præteritorum, pristino nempe statu receptam, quod fit proximo versu. Ad eundem modum, nempe, etiam conversus et perfectè contritus corde, amplius sic debet consideratam facilitatem Dei, ut inchoatam penitentiam negligat, ut omittat confessionem ceteraque quæ penitentem decent opera, et mox mala sua merita obliviscatur, quinimo ob oculos retenta debet pergere detestari, accusare, et in seipso ulcisci, nec prius securum esse, quam audierit: Remittuntur tibi peccata, vade in pace. Porrò quòd omissum sit illud: *«Fac me sicut unum ex mercenariis tuis, fuit, vel quòd evangelista intelligendum reliquerit, ut certè Titus nic exponit; vel quòd hinc amplexus patris, hinc stupor et singultus filii orationem interrupserit; vel quòd filio non admodum necessarium videretur, patre tot reconciliationis argumenta monstrante; vel denique quòd includeretur in eo, jam non amplius sum dignus vocari filius tuus.»*

ment, ego exaudiam. Quo significatur admiranda Dei clementia et benignitas in eos qui parant se ad inchoandam penitentiam. Quomobrem OCCURRENS, obviam, præ amoris et gaudii vehementiâ, quasi impatientis moræ, CECIDIT SUPER COLLUM EIUS, ET OSCULATUS EST EUM; ad significandum, quòd penitentibus et ad se revertentibus blanditur Deus, spem veniæ et reconciliationis liberalissimè offerens. Proinde tantâ benignitate animatus, ausus est loqui:

VERS. 21. — PATER. PECCAVI, etc., non omittens videlicet, quòd sui erat officii, quantumvis benevolentiam patris erga se animadvertere. Omittit autem id quòd propositus est dicitur: *«Fac me sicut unum de mercenariis tuis, quòd patris benignitate obrutus, videret hoc minus necessarium. Quamquam Aug. ex*

innocentia, quæ et vestis nuptialis vocatur; gratia

quæ servet fidem datam vitæ emendanda; *annulus, sincere fidei signaculum est*, ait Beda; animi munimento, quo inoffenso pede currat viam mandatorum Dei, et si quæ alia fuerint perperita pristina dignitas insignia, quibus interior homo renovari atque ornari solitus fuerit; ut taceam, nonnunquam etiam majora donari quam perperita fuerint.

VERS. 25. — *ADDUCITE VITULUM SAGINATUM, ET OCCIDITE.* Græcè, *et adductum vitulum illum saginatum maciate.* Illum quem saginari jussi, in illud tempus, quo posset nobis occasio occurrere læti epuli celebrandi, qualis nunc occurrit.

ET MANDUCemus ET EPULEMUR; ad verbum et *manducantes lætemur.* Interpres modum lætandi expressit, qui fit genialiter epulando. Celebrem convivium lætum et lætum, hoc est, gaudeamus, ego, filius, vos servi et amici nostri omnes. *Edere quoque ipse dicitur, ait Euthymius, ad lætitiæ communicationem. Nulla enim nobis potest esse jucunditas, nisi patre nobiscum celebrante convivium, quod monet Hieronymus. Patris autem cibus, est salus nostra, Beda doctore.* Significatur hic gaudium singulare, atque idem quod supra, v. 6 et 9, his verbis, *convocat amicos et vicinos, dicens: Congratulamini mihi, etc.,* nimirum, Deo, angelis et justis omnibus rectè sentientibus maximum esse gaudium super peccatore poenitentem agente. Ne quis enim è domo, filium, ob errata adolescentiæ, minoris faceret, pater maciatio vitulo ad genialiter epulandum saginato, totam familiam ad communem lætitiæ invitavit, et justas gaudii causas subnectit:

VERS. 24. — *HIC FILIUS MEVS, EX ME NATUS, QUEM*

ANNULEM AUREUM, QUI ORNATUS EST HOMINIS LIBERI ET LOCPLETIS.

CALCEAMENTA IN PEDES EJUS qualis est habitus filiorum tenere educatorum, quibus pedes calcæis aut soleis muniuntur, adversus omnis generis offendicula. Significatur, tantum esse Dei clementiam erga peccatorem qui toto corde ad Deum revertitur, quantum non solum peccata remittit, verum etiam, nullâ illorum ratione habita, restituit eum, qui peccati servus fuerat, in statum pristinum filii Dei; redditus charismatis et donis quæ peccando perdidit, stola charitatis et

generositate non omitti à penitente velit, utpote qui oculum expertus dedignatur Deo animum servilem aut mercenarium exhibere, qui pacè carens, vel mercenarius esse desiderabat.

VERS. 22. — *DIXIT AUTEM PATER AD SERVOS SUOS, IMMORER VIDELICET OMNIUM INIURIARUM.* Cui Græcè deest, significare tamen potest remissionis peccati celeritatem, quam in momento Deus homini verè penitenti tribuit. **PROFERTE STOLAM PRIMAM.** Stola Latinis est vestis muliebris; Græcis autem sumitur generalius pro veste maxime oblonga. Itaque proferte et togam pristinam, pretiosam, scilicet, filii peculiaris; quo significatur restitutum amissæ justitiæ servæ charitatis, quæ filii propria est. Unde Hier., et Ambrosius eandem esse dicunt cum veste illâ nuptiali, Matt. 22. **ET DATE ANNULEM IN MANU EJUS,** qui est ornatus hominis liberi et locupletis, hoc est, isdem auctoribus, pignus Spiritus sancti, ut hominem jam justitiam habentem Spiritus sanctus tanquam templum suum inhabitet. **ET CALCEAMENTA IN PEDES EJUS;** nam et iste habitus erat filii tenere educati, quo pedes muniuntur. Significat autem divinæ gratiæ custodiam, quæ hominis affectus muniuntur, ne rursus offendat ad lapidem pedem summi, et scandalizatos corruat. Pulchrè igitur hic indicantur quatuor, ad perfectam hominis reconciliationem necessaria, quæ eodem ordine exprimitur in Psal. 50; nam et tibi penitens petit remissionem peccati, cum dicit: *Averte faciem tuam à peccatis meis, sicut hic: Pater, peccavi;* justitiæ infusionem cum stola, cum dicit: *Cor mundum crea in me, Deus;* Spiritus sancti pignus et incolatum, hoc est, annulum, cum dicit: *Spiritus sanctum ne auferas à me;* gratiæ

innocentia, quæ et vestis nuptialis vocatur; gratia quæ servet fidem datam vitæ emendanda; *annulus, sincere fidei signaculum est*, ait Beda; animi munimento, quo inoffenso pede currat viam mandatorum Dei, et si quæ alia fuerint perperita pristina dignitas insignia, quibus interior homo renovari atque ornari solitus fuerit; ut taceam, nonnunquam etiam majora donari quam perperita fuerint.

VERS. 25. — *ADDUCITE VITULUM SAGINATUM, ET OCCIDITE.* Græcè, *et adductum vitulum illum saginatum maciate.* Illum quem saginari jussi, in illud tempus, quo posset nobis occasio occurrere læti epuli celebrandi, qualis nunc occurrit.

ET MANDUCemus ET EPULEMUR; ad verbum et *manducantes lætemur.* Interpres modum lætandi expressit, qui fit genialiter epulando. Celebrem convivium lætum et lætum, hoc est, gaudeamus, ego, filius, vos servi et amici nostri omnes. *Edere quoque ipse dicitur, ait Euthymius, ad lætitiæ communicationem. Nulla enim nobis potest esse jucunditas, nisi patre nobiscum celebrante convivium, quod monet Hieronymus. Patris autem cibus, est salus nostra, Beda doctore.* Significatur hic gaudium singulare, atque idem quod supra, v. 6 et 9, his verbis, *convocat amicos et vicinos, dicens: Congratulamini mihi, etc.,* nimirum, Deo, angelis et justis omnibus rectè sentientibus maximum esse gaudium super peccatore poenitentem agente. Ne quis enim è domo, filium, ob errata adolescentiæ, minoris faceret, pater maciatio vitulo ad genialiter epulandum saginato, totam familiam ad communem lætitiæ invitavit, et justas gaudii causas subnectit:

VERS. 24. — *HIC FILIUS MEVS, EX ME NATUS, QUEM*

ANNULEM AUREUM, QUI ORNATUS EST HOMINIS LIBERI ET LOCPLETIS.

CALCEAMENTA IN PEDES EJUS qualis est habitus filiorum tenere educatorum, quibus pedes calcæis aut soleis muniuntur, adversus omnis generis offendicula. Significatur, tantum esse Dei clementiam erga peccatorem qui toto corde ad Deum revertitur, quantum non solum peccata remittit, verum etiam, nullâ illorum ratione habita, restituit eum, qui peccati servus fuerat, in statum pristinum filii Dei; redditus charismatis et donis quæ peccando perdidit, stola charitatis et

ego ut meipsum diligam, quem et vos diligitis, si me.

MORTUUS ERAT. Mortuum dicit, non verè, sed, ut opinione sua, quia cum per multos annos longè abfuisset, et vix quiddam de eo fuisset auditum, pro mortuo cum habuerit; aut quia perierat, ignotis miser errans sedibus; quod idem unum est ac si mortuus fuisset; ut posterius membrum sit explicatio prioris. Porro peccator, qui peccando se separat à Deo qui est vita animæ, ut anima corporis, mortuus in Scripturis dicitur. Apoc. 3, v. 1: *Nomen habes quòd vivas, et mortuus es.* Ephes. 3, v. 14: *Surge qui dormis, et exsurge à mortuis, et illuminabit te Christus.* Peccatum mors animæ est.

ET, PRO SED, REVIXIT. Gaudeamus, inquit, non quia mortuus fuerit, sed quia, cum mortuus fuerit, revixit, quia per penitentiam rediit ad Deum, à quo per peccatum recesserat.

PERIERAT, salute exciderat, proximum damnationi, dignus qui addiceretur gehennæ ignis.

ET, PRO SED, INVENTUS, seu recuperatus est, salvatus est, sine enim invenire sæpè accipitur, nominatim Matth. 10, v. 39.

ET COEPERUNT, coeperunt igitur, pater totaque ejus familia, amici et vicini **EPULARI,** lætari, inter epulas scilicet, id est, gaudere. Hoc est enim id quod habuimus supra, v. 7 et 10: *Gaudium est in celo super uno peccatore penitentem agente quàm super 99 justis,* quod notat etiam Hieronymus, epistolâ 146. Hoc porro addit Christus, et *coeperunt epulari,* quod per se faciliè poterat subaudiri, ut parè viam narrandis iis quæ sequuntur.

VERS. 25. — **ERAT AUTEM.** Interea, dum hæc agebantur, erat **FILIUS PATRISFAMILIÆ SENIOR,** primogenitus, IN AGRO, occupatus colendis agris paternis ac suis; certè instabat operis servorum ac mercenariorum. His verbis tacitè causam reddit invidiæ querimoniamque subsequens. Filius senior, quod diximus, gerit personam justi, ejusque qui pro justo se habet et ab aliis habetur; qui nunquam deses, semper in actione est, operatur quæ patri sunt placita, vel certè quæ placita esse persuasus est.

ET, INVENTUS EST, seu recuperatus ad salutem. Porro in eo quod dicit, *inventus,* cum quaesitum fuisset insinuat, sicut ovem et drachmam perditam, quia nemo penitet, nisi occultè Dei querentis inspiratione tangatur, ut homo in se revertatur. **ET COEPERUNT EPULARI,** Græcè *lætari,* scilicet inter epulas, pater nempe ac tota familia ejus, ex angelis et sanctis constans. Nam sic etiam tacitè insinuatum vult id quod dixerat, gaudium esse in celo super uno peccatore, penitentiam agente, magis quàm, etc.

VERS. 26. — **ERAT AUTEM FILIUS SENIOR IN AGRO.** Ea quæ sequuntur in figurâ difficultatem non habent, nec ad aliud afferuntur, nisi ut tacitè reddatur causa querimoniam, et invidiæ fratris: quædam etiam ad decorem parabole spectant. In re figuratè aliquid negotii accessit illa invidiæ fratris senioris, quæ non vigotii justis posse convenire: et ista ratio fit, cum multi totam parabolum ad Judæos et gentes declinarint. Sed pergendo in susceptè à nobis explicatione, omnia salvari possunt. Quod igitur filius senior erat in agro, significat justos in Ecclesiâ non otiosi, non bacchari, sed semper versari in operibus patris sui.

ET CUM, qui cum veniret, domum sub vesperem.

SYMPHONIAM, consonantiam, concordem concentum.

ET CHORUM. Chorus tripodum significat, significat et cotum. Licet ergo per symphoniam et chorum intelligere, vel multitudinem concentuum et lætantium convivarum, vel tripodum adhibito suavi concentu instituta, ut aliis mense accumbentibus alii tripodiantur. Syrus transferit, *rocam concentus multorum.* Insignis lætitiâ describitur.

VERS. 26. — **ET VOCAVIT,** et advocatum unum ex pueris, percontatus est, quid sibi vellent concentus illi et tripodia, quibus domus tota intus perstreperet.

Hic versiculus pertinet ad contextendam seriem parabole, ut et pleraque alia eorum quæ sequuntur.

VERS. 27. — **VENIT,** rediit domum.

VITULUM, illum suum vitulum, quem diu saginarat; maciatio vitulo suo saginato, exhibet ipsi et familiæ lætum convivium.

SALVUM, sanum, benevalentem, quem perisse crederat; nimirum, prodigatis morbis malisque per penitentiam.

VERS. 28. — **INDIGNATUS EST,** agrè tulit hæc à patre fieri in gratiam fratris sui.

INTROIRE, ad convivium, ad commune gaudium. Hæc eo sensu accipienda non sunt, ait Tilius, quasi senior juniori reipsa invidit, aut patri propter summam illam in perditum filium clementiam, verè succensuerit, etc.; neque enim illis omnino inter sanctos est aut fuit unquam, qui Dei erga peccatorem benignitatem in jus vocaret ut improbare; ut qui ab omni invidentiâ et odio sint prorsus alieni, etc. Et cur ergo, inquis, parabola hujusmodi quædam præ se fert? equid nihil illa vult adumbrare? aliud nihil, quàm excellentem Dei clementiam, quæ utique erga omnes, et eos præsertim qui peccatis desertis ad sanam mentem redeunt, verè quæ penitentibus sensu concubuntur, tanta est, ut iis qui penitentiam non indigent, invidiam quodam-

modo inducat. **ET APPROPINQUAVIT DOMUM** (pertinet hæc ad consequentiam et ornatum parabole), **AUDIVIT SYMPHONIAM,** id est, concordem concentum canentium, **ET CHORUM,** qui est tripodantium et canentium cœtus. Quo nihil aliud significatur, quàm insignis lætitiâ de peccatoris conversione. Quam obrem

VERS. 28. — **INDIGNATUS,** non de reconciliatione vel inventione fratris, neque enim hoc in totâ parabola significatur, sed de tantâ solemnitate, nolentibus INTROIRE, ut et ipse gaudeat cum gaudentibus. Quod Hieron. Epist. cit., absolute significari putat invidiam, eò quòd nullum sit inconveniens peccata etiam in justo cadere, sicut apostoli de primatu contenderunt. Alii volunt ea que in parabola de fratre seniore tanquam de justis dicuntur, dirigi à Christo contra scribas et Pharisæos, qui se justos haberi volebant, quasi tacitè in hoc versu eos moneret per concessionem: Esto, sicut vos justis, quemadmodum filius senior, nolite propterea indignari de respicientiâ et salute publicanorum et peccatorum. Aptius videtur dici, quòd solum significetur esse tantam Dei in eos qui respiciunt, gratiam

« modò movere possit. » Hæc Titus. Quibus adde ex Euthymio : « Ostendit siquidem hujusmodi indignatio quòd tantam demonstrat erga eos qui respiciunt gratiam et gaudium, ut cæteris invidiam movere possent : quod est, ut justis justam murmurandi materiam habere videri possint; certè justam causam nunquam satis admirandi. Nam quòd ad illos qui solà suà aliorum opinione sunt justi, reverà autem injusti; quos et ipsos nomine senioris filii diximus comprehendere, illi seriò invident, et indignantur, ob eam quæ peccatoribus penitentibus exhibetur clementiam atque indulgentiam, quemadmodum manifestum est ex v. 1 et 2 hujus capituli, ubi scribæ et Pharisei murmurant, quòd Christus publicanos et peccatores recipiat. »

PATER ERGO ILLIUS, nuntio per servos accepto; EGRESSUS convivio et cœnaculo, quò ille ingredi nobilitat; Cœpit ROGARE, rogabat, hortabatur ILLUM, ut intraret. *Quàm benignus et clemens pater*, inquit Hieronymus, *rogat filium, ut lætitiæ domus particeps fiat.* Magna certè benignitas humanitasque hujus patris: cum enim posset, servatà majestatis suæ gravitate, intus manere, et servis dicere, si recusat ingredi et nobis esse conviva, maneat foris et morore tabescat; ipse ad illum egreditur, rogat, laborat, et in omnia se verit, ut utrique filio satisfaciat, utriusque amator. Nec aliter Deus et Christus ejus patienter agit ac laborat, ut et peccatores penitentes clementissimè recipiat, et justos doceat id ita omninò fieri debere, itaque servet utrosque.

VERB. 29. — DIXIT. Nihil mitior factus patris optimi comitate, arroganter cum eo expostulat.

SERVIO TIBI. Syrus addit *servitum*, quòd ad emphasisin facit. *Servio*, in negotiis scilicet familie tuæ.

ET NUNQUAM, ita ut nunquam MANDATUM TUUM præteriverim, contempserim, transgressus sim.

HÆDUM, vel hædum de capris; tantum abest ut vitulum saginatum. Negat unquam sibi datum vitulum saginatum; quomòdò ergo constare potest mystica illa interpretatio periorumque tam veterum quam recentiorum, quòd vitulum saginatum interpretantur Christum inter tremenda mysteria immolatum, qui in Ecclesiâ quotidianus est cibus justorum eorumque

indulgentiam, consolationum magnitudinem in initio, ut non solum perfectis admirationem moveat (quale quid significat quoque parabola de operantibus in vinea, Matthæi 20, versu 11), sed etiam imperfectis quamdam indignationem et querimoniam, non quidem de salute peccatorum, sed de tam immodicâ Dei quasi congratulatione, erga se verò austeritate; cujusmodi imperfectorum affectus peccati venialis rationem non excedit. Ita ferè Theophyl., Titus et Euthym. PATER ERGO ILLIUS EGRESSUS, ut præ humanitatis magnitudine etiam filio seniori, id est, talibus infirmis satisfaceret, ad sedandas eorum querimonias, ostendendo videlicet per internas inspirationes, vel aliter, quòd ita fieri debeat, sicut reverà congruit, Cœpit ROGARE ILLUM, ut introiret, hoc est, ut lætitiæ Patris et totius domus vellet esse particeps.

VERB. 29. — AT ILLE DIXIT : ECCE TOT ANNIS SER-

vi pro justis habentur, peccatorum verò publicorum non nisi post penitentiam?

Ur, quo mactato.

EPULARER, lætaret, oblectaret, genialiter epularer; q. d. : Semper erga me parcus fuit et durus, quanquam optimè de te merentem. Responsum animi arrogantis et ingrati, immemoris quidem beneficiorum à patre acceptorum, sua verò merita jactantis. Sic vides hypocritas Phariseos, sua merita jactantes : *Non sum, sicut cæteri hominum, raptores, injusti, adulteri; jejuno bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo, infra 18, v. 11; hæc omnia custodivi à juventute meâ, infra 18, v. 21; quasi hoc ipsum non sit præterite mandatum, salutis fratris invidere, inquit Hieronymus. Et justis quoque aliquando subrepiit, ut immemores præteritorum Dei erga se beneficiorum, apud se conquerantur, videntes recentia Dei in conversos peccatores beneficia, Matthæum publicanum ad apostolatum erectum, Magdalenam peccatricem ad sublimem contemplatricis perfectionem.*

VERB. 30. — SED POSTQUAM, quando autem.

FILIUS TUUS HIC, ita loquitur indignabundus, indignum habens quem agnoscat fratrem, utpote moribus planè contrariis præditum; sed contemptum filium tuum inquit, tanquam perdidit et amplius quam oportet abs te amatus.

SUBSTANTIAM SUAM; Gr., facultates tuas, substantiam tuam, portionem substantiæ quam ipsi dedisti. Legitur et Syriacè pronomen secundæ persone, quòd et Ambrosius legisse se indicat, ubi ait : *Impius qui accusabat fratrem quòd cum meretricibus paternam substantiam prodidisset.* Videtur illud *καταπαύσας* et odiosus quam tertie persone pronomen; pæus est enim alienam substantiam abligurire, quam propriam. Nam quanquam pater dedisset filio juniori partem suam, patris tamen substantiam dilapidatam dicit, tum quia à patre promanaverat ea substantia, tum quia pater gratis eam dederat, cum non teneretur. Ergo ut invidiam fratri excitet, *substantiam tuam* ait, q. d. : Ego totà vitâ meâ servio tibi, ut augcam facultates tuas; ille paucò tempore consumit et dissipat eas. Nec quovis modo dissipat, sed, quòd pessimum est, et omninò infame, vivendo luxuriosè cum meretricibus.

CUM MERETRICIBUS; intellexerat id ex rumore ad

VIO TIBI, obsequium tibi benè agendo defrensus, ET NUNQUAM MANDATUM TUUM PRÆTERIVI, ut per peccatum mortale à justitiâ exiderem : nam talium justorum frater senior figuram gerit; ET UNQUAM DEDISTI MIHI HÆDUM, id est, unquam inferioris præstantiæ epulum mihi parasti, UT CUM AMICIS MEIS EPULARER, publice videlicet gaudio, in perseverantia et laborum congratulationem instituto?

VERB. 30. — SED POSTQUAM FILIUS TUUS HIC, egrogus scilicet, tam perdidit te te amatus; sunt enim verba indignabundi, nec dignantis quidem fratrem appellare, prout indignatio subinde affectum bonum non extinguit, sed reprimat qui devoravit, instar helluonis, SUBSTANTIAM CUM MERETRICIBUS. Et hoc addit exaggerandi causâ, prout solet indignatio. Addit et improprietatem in patrem, occidisti ILLI, etc., ubi patet, cum nihil conquiri de receptione vel re-

patrem allato, ex longinquâ illâ regione. Exaggerat modis omnibus crimen fratris; nam cum supra, v. 15, modè dictum esset, *vivendo luxuriosè*; hic cum *meretricibus*, addit, à præcipuâ parte luxuriosam vitam infamans. Ego, inquit, mandatum tuum nunquam transgressus sum : ille substantiam tuam in contubernio meretricum prodegit.

Occidisti, mactasti.

ILLI, in gratiam ejus, ad declarandum adventum ipsius tibi gratum esse.

VITULUM illum quem saginaveras, quò nihil habes in toto grege tuo delicatius. Vitulum hæc, fratrem sibi, et singula singulis opponit, quemadmodum jam ostendimus; et reipsâ dicit patrem injustè secum agere, qui sibi optimè merenti, ne præmiolum quidem ullum unquam obtulerit; reverso autem huic pessimè merito, maxima amicitia lætitiæque argumenta exhibuerit. Hic significat tantam esse Dei in recipendis peccatoribus penitentibus facilitatem, et erga eos clementiam ac liberalitatem, denique tantam in cœlo super eorum conversione lætitiâ; quanta eis qui verè sunt justi, parere queat summam admirandi causam; eis verò qui pro justis se habent vulgòque habentur, quamvis non sint (quales scribæ et Pharisei), invidendi et obmurmurandi, et Deum Christumque ejus prosopoleptis atque injustitiæ accusandi, eò quòd peccatores justis pluris facere, et longè præferre videatur. Hic ergo describitur, et suis scitè coloribus depingitur à Domino Jesu, obmurmuratio Phariseorum et scribarum, cujus facta est mentio supra, v. 2, seipsos suaque merita extollentium, et peccatores publicos, quamvis penitentes, deprimentium, et indignos judicantium qui ad convivium aut familiaritatem admitterentur, denique Christum ob id accusantium et reprobantium.

VERB. 31. — AT IPSE. Syrus : *Dixit ei pater ipsus.* Pater impiâ filii expostulatione non commoveatur ad iram, nec commemoratis suis in eum beneficiis redarguit superbam et falsam obmurmurationem, ne magis eum exasperet; sed blandis verbis placare eum et lenire conatur, tum quòd, occasione ita ferente, absque damno ipsius frater humaniter excipitur, tum quòd sequum non sit, ipsius tristari, ob hilaritatem eum recuperatæ fratris salute conceptam. Pulchram itaque hic videre est contentionem, inter filii

conciliatione fratris, sed solummodo de tam extraordinariâ lætitiâ solemnitate.

VERB. 31. — AT IPSE DIXIT, admittens verum esse de non exhibito ei epulo peculiari. Causam addit, quia TU SEMPER MECUM ES, perseverans scilicet in familiaritate meâ, quòd tibi instar jugis convivii esse debeat : q. d. : Nihil in te novi accidit, nullam dedisti occasionem alicujus novæ et insititæ lætitiæ excitandæ : ET OMNIA MEA TUA SUNT, ut non fuerit necesse me tibi quiddam de novo dare ad magnificum epulum, novamque gaudii testificationem, quia omnibus in familiarità uti poteras.

VERB. 32. — EPULARI AUTEM ET GAUDERE OPORTEBAT, me scilicet, totaque familiam, et consequenter etiam te, quia HIC FRATER TUUS MORTUUS ERAT. Nam sicut natura docet in temporalibus peculiare gaudium

invidentiam et patris mansuetudinem; filius venenulo aspidum labis evomit; pater nihil duri, sed blandiusculè omnia loquitur, quò utrumque filium sibi conciliat.

FILI. Concessis tunc quæ filius dixerat, quanquam non perinde veris. *Non enim confirmant vera esse quæ filius dixerat*, ait Hieronymus. Fili, inquit, non est quòd queraris, quasi minis tibi faciam aut fecerim quam fratri tuo : ratio exhibitæ fratris causâ lætitiæ, non habuit in te locum. Quia

TU SEMPER MECUM ES, tu à me hactenus non recessisti, mecum hactenus perseveras laude dignus : nihil in te novi accidit, ut te lætenter excipere debeam ab exitio revertentem, postquam me deserueris, quemadmodum illum.

Et proinde etiam, quia hactenus mecum constans permanes, OMNIA quæ habeo bona TUA SUNT, sunt tibi mecum hactenus communia, tibi exposita ac parata, et in tuâ potestate sunt fueruntque hactenus, ut utrisque eis. Partim est me vitulum saginatum pro fratre tuo mactasse; greges universi tui sunt, ut eis pro libitu potes, et semper potuisti. Nam quia nihil unquam è domo meâ abstulisti, omnia tibi salva manent, et non solum portio tua, sed et quæcumque mihi suppetunt. Plurima autem cum suppetant, plura, inquam, quam tu consumere valeas, nihil tibi deperit, nihil damni patiens, si lautum lætæmque convivium fratri tuo reverso instruxerim. Justis Deo perseveranter adherentibus, sunt cum Deo bona omnia communia, æterna, temporaria; hæc ad utendum, illa ad fruendum; exposita sunt penitentibus, parata excipientibus, ita ut delectentur in Domino, et consolationes Dei lætitiæ queant animas eorum, quodcumque res id postulet; nec quidquam illis decedit, etiamsi peccatores penitentes, postquam partem suam prodiderint, ad communionem admittantur. Hoc item attribuit Christus iis qui pro justis habentur, sed per concessionem, eadem ratione quæ justos vocat.

VERB. 32. — EPULARI, lætari, oblectari.

AUTEM, nihilominus, q. d. : Quavis tu semper mecum manseris et probè te gesseris, justus et obediens filius : non invidere tamen aut obmurmurare, sed gaudere ac lætari OPORTEBAT te cum patre et tota familiâ, hæc occasione se offerente.

instituere de rebus recuperatis, et non de conservatis, quemadmodum in parabola de ovo et drachmâ inventis vidimus, ita etiam fieri convenit in spiritualibus. Hæc sententia Christi tangit scopum totius parabole, quæ docet Phariseos, sive justi sint, sive haberi velint, non indignari, vel murmurare debere, quòd peccatores susciperet ad salutem, sed potius collatari. Ex his quæ diximus, non est difficile parabola allegorico sensu ad duos populos, Judæum et Gentilem, extendere, sicut Ambros. hic, Hieron. et August., locis cit., faciunt. Filius enim major est Israel, qui, Exodi 4, vocatur primogenitus : junior gentiliis, qui in illâ primâ dissectione, qui in primo parente facta est, perseveravit, ac deinde fide, religione et moribus longius recessit à Deo; tandem famæ veritatis simulante, Deoque illustrante, revertitur

QUIA FRATER TUUS. Non meâ solum causâ, sed et quia frater tuus est, cui bonum omne velle debes ut alteri tibi, charitate urgeat.

MORTUUS ERAT ET REVIXIT, cum mortuus fuerit, revixit; vide supra, v. 24. Non offendere te debet nostra lætitia, cuius socius esse debueras; æquum est enim te fratri, qui reputatus fuit perditus, salvo et reduci gratulari. Non deest meminisse qualis fuerit, sed gaudere quod talis modo sit, qualem optamus. Hæc sententiâ, tanquam conclusione trium præcedentium parabolarum, absolvit doctrinam suam Jêsus, et quasi adhibito gravi malleo, prosternit Pharisæos, docens peccatores à se suscipi, non quia peccatores sunt, sed quia penitentes, conversi, justificati; idcirco non invidendum aut murmurandum ipsis tanquam justis, sed lætandum super fratrum salutem, si

in se, et amplectitur penitentiam. Deus illum suscipit, indulgètia fide et justitiâ, et sacramento corporis Christi tanquam vituli signati, celebrando insuper publico gaudio cum symphoniâ et choris, per totum terrarum orbem jam resonantibus, super populi tam longè dissitæ ac ferè desperati conversione. Interim filius senior est in agro, id est, in terrenis operibus, et pro terrenâ hereditate servit Deo: et audiens illam lætitiâ Ecclesiæ gentium, vocat unum de servis, id est, legit aliquem prophetaurum, et intelligens fieri

CAPUT XVI.

1. Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum; et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius.

2. Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te? reddere rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.

3. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus auferat à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubescio.

4. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.

5. Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo?

6. At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam; et sede citò, scribe quinquaginta.

7. Deinde alii dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta.

8. Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia illi hujus seculi prudentiores filii lucis in generatione sua sunt.

9. Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammonâ iniquitatis; ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

10. Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est; et qui in modico iniquus est, et in majori iniquus est.

11. Si ergo in iniquo mammonâ fideles non fuistis; quod verum est, quis credet vobis?

12. Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?

13. Nemo servus potest duobus dominis servire;

Deum angelosque imitari velint. «Hic totus scopus parabole est, inquit Theophylactus, propter Pharisæos obmurmurantes quod peccatores susciperet; quâ docet, etiam si iusti simus, non repellendos peccatores, neque obmurmurandum recipientes illos (Deo); et paulò antè: «Dicit igitur per presentem parabolam Dominus Pharisæis, quasi in hunc modum: Esto, vos iusti sitis, sicut filius ille beneplacens patri; obsecro vos justos et mundos, non obmurmuretis in salutem filiorum: est enim et ille filius. Itaque Pharisæorum mentem instruit, ut etiam si iusti ipsi essent, et omnia mandata Dei perciperent, gravatim ferre non deberent suscipi peccatores; cæteroqui similes ipsos esse filio illi seniori, quem nemo neget malè fecisse.

hoc propter respicientiam populi perditum, indignatur, quia torquetur invidia, videns Ecclesiam, ac tam optima ejus Sacramenta, et non vult adhuc in eam intrare. Stomachatur adversus patrem, quod nihil simile sibi contigerit, qui patris mandatum nunquam præteriverit, opinionem scilicet suâ, quia hoc arrogantiam quam verius dicit; quanquam possidet perseverantiam in cultu Dei intelligit. Vide cætera latius apud Aug., lib. 2 Quæst. evang., q. 35.

CHAPITRE XVI.

1. Jêsus dit aussi, en s'adressant à ses disciples: Un homme riche avait un économiste qui fut accusé devant lui, comme ayant dissipé les biens de son maître.

2. Et il le fit venir, et lui dit: Qu'est-ce que j'entends dire de vous? Rendez-moi compte de votre administration, car vous ne pourrez plus gouverner mon bien.

3. Alors cet économiste dit en lui-même: Que ferai-je, mon maître m'ôtant l'administration de son bien? Je ne saurais travailler à la terre, et j'aurais honte de mendier.

4. Je sais bien ce que je ferai, afin que lorsqu'on m'aura ôté mon emploi, il y ait des gens qui me reçoivent chez eux.

5. Ayant donc fait venir, l'un après l'autre, tous ceux qui devaient à son maître, il dit au premier: Combien devez-vous à mon maître?

6. Il lui répondit: Cent barils d'huile. L'économiste lui dit: Reprenez votre obligation; mettez-vous là vite, et faites-en une autre de cinquante.

7. Il dit ensuite à un autre: Et vous, combien devez-vous? Il répondit: Cent mesures de froment. Reprenez votre billet, lui dit-il, et faites-en un autre de quatre-vingts.

8. Et le maître loua cet économiste infidèle, de ce qu'il avait agi prudemment; car les enfants du siècle sont plus sages dans la conduite de leurs affaires, que les enfants de lumière.

9. Je vous dis de même: Faites-vous des amis avec les richesses d'iniquité; afin que, lorsque vous viendrez à manquer, ils vous reçoivent dans les demeures éternelles.

10. Celui qui est fidèle dans les petites choses, sera fidèle aussi dans les grandes; et celui qui est injuste dans les petites choses, sera aussi injuste dans les grandes.

11. Si donc vous n'avez pas été fidèles dans les richesses injustes, qui vous voudra confier les biens véritables?

12. Et si vous n'avez pas été fidèles dans un bien étranger, qui vous donnera le vôtre propre?

13. Nul ne peut servir deux maîtres; car, ou il

aut enim unum odiet, et alterum diliget; aut uni adhaerabit, et alterum contemnet: non potest Deo servire et mammonæ.

14. Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari; et deridebant illum.

15. Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum.

16. Lex et propheta, usque ad Joannem: ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit.

17. Facilius est autem cælum et terram præterire, quam de lege unum spicem cadere.

18. Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, moechatur; et qui dimissam à viro ducit, moechatur.

19. Homo quidam erat dives, qui induebatur purpurâ et bysso; et epulabatur quotidie splendide.

20. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad janitum ejus, ulceribus plenus.

21. Cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensâ divitis, et nemo illi dabat; sed et canes veniebant, et lingeabant ulcera ejus.

22. Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno.

23. Elevans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longè, et Lazarum in sinu ejus.

24. Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

25. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vitâ tuâ, et Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

26. Et in his omnibus, inter nos et vos chaos magnum firmatum est; ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde hinc transire.

27. Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei.

28. Habeo enim quinque fratres: ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

29. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas: audiant illos.

30. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent.

31. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

32. Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei.

33. Habeo enim quinque fratres: ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

34. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas: audiant illos.

35. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent.

36. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

37. Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei.

38. Habeo enim quinque fratres: ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum.

39. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas: audiant illos.

40. At ille dixit: Non, pater Abraham; sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent.

41. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt; neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

42. Et ait: Rogo ergo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei.

haïra l'un, et aimera l'autre; ou il s'attachera à l'un, et il méprisera l'autre. Ainsi vous ne pouvez servir tout ensemble Dieu et l'argent.

14. Les Pharisæens, qui étaient avarés, écoutaient toutes ces choses, et ils se moquaient de lui.

15. Et Jêsus leur dit: Pour vous, vous avez grand soin de paraître justes devant les hommes; mais Dieu connaît vos cœurs; car souvent ce qui est grand aux yeux des hommes, est en abomination devant Dieu.

16. La loi et les prophètes ont duré jusqu'à Jean; depuis ce temps-là, le royaume de Dieu est annoncé, et chacun peut faire violence pour y entrer.

17. Or il est plus aisé que le ciel et la terre passent, que non pas qu'une seule lettre de la loi manque d'avoir son effet.

18. Quiconque renvoie sa femme et en épouse une autre, commet un adultère, et quiconque épouse celle que son mari a renvoyée, commet un adultère.

19. Il y avait un homme riche qui était vêtu de pourpre et de lin, et qui se traitait magnifiquement tous les jours.

20. Il y avait aussi un pauvre nommé Lazare, étendu à sa porte, tout couvert d'ulcères.

21. Qui eût bien voulu se rassasier des miettes qui tombaient de la table du riche; mais personne ne lui en donnait, et les chiens venaient lécher ses ulcères.

22. Or, il arriva que ce pauvre mourut, et fut emporté par les anges dans le sein d'Abraham. Le riche mourut aussi, et eut l'enfer pour tombeau.

23. Et lorsqu'il était dans les tourmens, il leva les yeux en haut, et vit de loin Abraham, et Lazare dans son sein.

24. Et s'écriant, il dit ces paroles: Père Abraham, ayez pitié de moi, et envoyez-moi Lazare, afin qu'il trempe le bout de son doigt dans l'eau, pour me rafraîchir la langue, parce que je souffre d'extrêmes tourmens dans cette flamme.

25. Mais Abraham lui répondit: Mon fils, souvenez-vous que vous avez reçu vos biens dans votre vie, et que Lazare n'y a eu que des maux; c'est pourquoi il est maintenant dans la consolation, et vous êtes dans les tourmens.

26. De plus, il y a entre vous et nous un grand abîme; de sorte que ceux qui voudraient passer d'ici vers vous, ne le peuvent, comme on ne peut passer ici du lieu où vous êtes.

27. Le riche répliqua: Je vous supplie donc, Abraham, mon père, de l'envoyer dans la maison de mon père.

28. Or j'ai cinq frères, afin qu'il les avertisse, de peur qu'ils ne viennent aussi eux-mêmes dans ce lieu de tourmens.

29. Abraham lui répondit: Ils ont Moïse et les prophètes; qu'ils les écoutent.

30. Non, dit-il, Abraham, mon père; mais si quelqu'un des morts va les trouver, ils feront pénitence.

31. Abraham lui répondit: S'ils n'écoutent ni Moïse, ni les prophètes, ils ne croiront pas non plus, quand même quelqu'un des morts ressusciterait.

COMMENTARIA.

ET, pro etiam.

AD DISCIPULOS SUOS. Superioris capituli parabolas dixerat ad Pharisæos et scribas, supra 15, v. 3; hæc

suos, qui se disciplinæ ejus subjicere volebant, etiam si nondum reliquissent omnia. Agitur enim de divitiarum dispensatione.

HOMO QUIDAM ERAT DIVES, parabola narratur, non